

第十三章

金缕玉衣

殷志强

衣服，与人的关系十分密切。人从降生到离开人间，一直离不开衣服。现代衣服原料有三大类，即植物的，如棉麻织品；动物的，如毛绸制品；还有千姿百态的化纤织品。笔者曾亲睹过古埃及法老穿的黄金衣服，也看过铁片制的铠甲衣服，也曾听说新疆阿斯塔那出土唐代纸制的衣服，就是无缘看一看用矿岩制的玉衣。最近有幸在河北省博物馆和南京博物院看到了两汉金、银缕玉衣。

金缕玉衣于1968年在河北省满城西汉墓出土，它是中山靖王刘胜的殓服。玉衣形体肥大，腹部突起，工艺复杂，形似人体。全长1.88米，由长方形、正方形、三角形玉片2498块组成，所用编缀金丝重约1100克。玉衣由头罩、上身、袖子、手套、裤筒和鞋六个部分组成，每部分又各有两个部件。与其同出的还有刘胜妻窦绾的金缕玉衣。刘胜墓和窦绾墓出土的“金缕玉衣”保存完整，是我国考古工作者第一次发现的成套玉衣。

银缕玉衣，1970年6月于徐州市土山东汉彭城王家墓出土。玉衣多用绿色软玉琢制，为男式，全长1.70米，共用玉

片2600余片，有长条、正方、三角、圆形、半月、橄榄等形状，有的玉片上有为方便编缀的墨书编号，玉片四角都有穿编银丝的小方孔，共用银丝约重800克。玉衣分头罩、脸盖、前胸、后背、左右袖筒、左右手套、左右拇指、左右裤筒、左右鞋子共十四个部件。玉衣的每一个部件都是彼此分离的个体，每个部件的周缘都有丝织物缀边，以使每个部件加固定型，便于组合，同时也增加了玉衣的美观。

金缕玉衣与银缕玉衣，表面上看似无区别，仔细观察，除穿编玉片用的金丝、银丝不同质外，还是有一些细微的差别。从整体上看，金缕玉衣所用玉片形状大，形制多，数量少，而银缕玉衣则相反，所用玉片形状小，形制少数量多。如金缕玉衣的鞋用玉片69片，而银缕玉衣则用189片之多。银缕玉衣还多拇指一部件。玉衣的脸部，最能呈现人体的形态，银缕玉衣技艺更胜一筹。金缕玉衣脸部只在较大的玉片上刻出细线，呈瞑目入睡状态，而银缕玉衣在脸部双眼处配饰橄榄形玉片，犹如双目齐睁。下鄂部，金缕玉衣由多片玉片组成，银缕采用一较大的半月形玉片。这种艺术处理，使玉衣脸部更为生动逼真。从这些细微变化，我们可以看到，玉衣的形制从西汉发展到东汉，更加形象化和规格化，更加贴合人体，更加生动形象。

用玉陪葬，在中国五千年前就开始了。新石器时代晚期，江南太湖流域的良渚文化和东北辽河流域的红山文化的大型墓葬，均用大量精美的玉器陪葬，多的达100余件。但这些都是墓主的生前用玉，死后用于陪葬，不是专用于死者的丧葬玉。玉衣的雏型是战国时期流行的“缀玉面幕”。当时用玉片做成的人的五官形状，“面幕”蒙在脸上。

玉衣，西汉初年正式启用，玉衣当时称为“玉匣”、“玉柩”“玉棺”。玉衣，是汉代皇帝和皇室达官贵人死时使用的特别殓服。据初步统计，我国考古工作者已发现完整的和遭损坏的玉衣20余套。这些资料表明，西汉玉衣使用没有

严格的规定，到东汉就有了种种限定，而这种限定不是对用玉，而是限定编缀玉片的金属线材，有金缕、银缕、铜缕之分。据《后汉书·礼仪志下》记载，东汉皇帝死后穿金缕玉衣；诸侯王、列侯、始封贵人、公主，使用银缕玉衣；大贵人、长公主用铜缕玉衣。但在实际使用中，往往有僭越的现象。

汉代皇帝和高级贵族以玉衣作为殓服的习俗，一直延续到东汉末年。曹魏黄初三年(222)，魏文帝曹丕看到汉代诸陵无一部被盗掘，金缕玉衣及尸骨全被弃尽，于是禁用玉衣，以免引起谋财者眼红。葬以玉衣的制度，可能从此废除了。迄今为止，在考古工作中，尚未发现东汉以后的玉衣。

古人认为，玉是山川之精英。金玉置于人的九窍，人的精气不会外泄，就能使尸骨不腐，就可能来世再生。用玉衣敛葬，是冀望死者尸骨不朽。但任何事物都逃脱不了新陈代谢这一客观规律，死者穿了玉衣，尸体并没有因此而永存，照样腐烂变质，消失殆尽。而真正不朽的是玉衣，留给我们的的是异常珍贵的文物。

题解

玉衣有三类即金缕玉衣、银缕玉衣和铜缕玉衣。它是汉朝时皇亲国戚及贵族们的殓服。玉衣多用软玉琢制共用玉片2000余片。其形状有长条、正方、三角、圆形、半月、橄榄等。玉衣形似人体分为头罩、脸盖、前胸、后背、左右袖筒、左右裤筒、左右手套、左右拇指及左右鞋子。当时人们采用玉衣敛葬是认为玉衣能保护死者尸骨不朽、不腐，来世能再生。

生词解释

生词	拼音	解释
降生	jiàngshēng	ลงมาจุติ
原料	yuánliào	วัตถุดิบ
睹过	dǔmù	ผ่านตา
法老	fǎlǎo	ฟาโรห์
铠甲	kǎijiǎ	เสื้อเกราะ
殓服	liǎnfú	เสื้อผ้าสำหรับคนตาย
编缀	biānzhuì	ถักสาน
头罩	tóuzhào	ที่คลุมศีรษะ
袖子	xiùzi	แขนเสื้อ
手套	shǒutào	ถุงมือ
裤筒	kùtóng	กางเกง(เหมือนกระบอกไม้ไผ่ หรือปลอกขา)
脸盖	liǎngài	หน้ากาก ที่ปิดหน้า
袖筒	xiùtóng	ปลอกแขน
彼此	bǐcǐ	ซึ่งกันและกัน
呈现	chéngxiàn	แสดงให้เห็น
瞑目	míngmù	หลับตา
雏型	chúxíng	แบบที่ย่อตามส่วน
正式	zhèngshì	ตามระบบ ถูกแบบแผน
僭越	jiànyuè	ข้ามเขต ข้ามตำแหน่ง ข้ามยศ ข้ามชั้น
延续	yánxù	ถ่ายทอดสืบต่อกัน
盗掘	dàojué	ขโมยขุดสิ่งของโบราณ
尸骨	shǐgǔ	โครงกระดูก
废除	fèichú	ขจัดให้ออกไป ทิ้งไป
外泄	wàixiè	ไหลออกสู่ภายนอก
敛葬	liǎnzàng	ฝังด้วยการผูกด้วย...มัดด้วย... รวมกันไว้ด้วย.....

冀望	jìwàng	หวังว่า
不朽	bùxiǔ	ไม่ผุพัง
腐烂	fǔlàn	เน่าเปื่อย
变质	biànzhì	กลายสภาพ

艺术考古词汇

工艺复杂	=	ฝีมือในการทำซับซ้อน
软玉琢制	=	สลักจากหยกเนื้ออ่อน
丝织物缀边	=	เอาไหมถักประดับขอบ
加固定型	=	เพิ่มแบบที่คงตัวแล้ว
细微变化	=	เปลี่ยนสภาพหรือกลายบ้างเล็กน้อย
形象化	=	กลายเป็นรูปแบบ
规格化	=	กลายเป็นแบบฉบับ กฎเกณฑ์
贴合人体	=	แนบติดกับร่างกาย
生动形象	=	มีชีวิตชีวา เห็นภาพพจน์
大型墓葬	=	งานฝังศพที่ยิ่งใหญ่
正式名用	=	เริ่มใช้อย่างแท้จริง
僭越的现象	=	ปรากฏการณ์ที่ข้ามชั้น
腐烂变质	=	กลายสภาพเป็นสิ่งที่เน่าเปื่อย
消失殆尽	=	หายไปอย่างสิ้นเชิง
异常珍贵	=	ของแปลกใหม่ที่ล้ำค่า

问答题

- 为什么说人与衣服的关系非常密切?
- 现代衣服原料有几类?

3. 金缕玉衣是何处何时被发现? 它的形状是怎么样?
4. 汉代有几种玉衣? 它有什么用处而它限于用在哪些人身上?
5. 金缕玉衣是怎么样造成的?
6. 汉代的墓葬习俗是怎么样?
7. 为什么汉代采用玉衣敛葬?

练习

1) 用意识相同代替带线的词汇

1. 人从降生到离开人间, 一直离不开衣服。

_____。

2. 笔者层亲睹过古埃及法老的黄金衣服。

_____。

3. 金缕玉衣于1968年在河北省满城西汉墓出土。

_____。

4. 玉衣多用绿色软玉琢制, 共用银丝约重800克。

_____。

5. 玉衣的每一个部件都是彼此分离的个体。

_____。

6. 金缕玉衣与银缕玉衣, 表面上看似无区别仔细观察, 还是有一些细微的差别。

2) 写出文章的重要内容。

艺术考古知识

麻布

麻布早在新石器时代的人类就被采用了。最早是发现于浙江吴兴钱山漾良渚文化遗址，虽然当时出土多件，但是大部分多残朽。这些麻布是以苧麻为原料，而且运用原始织机织成。它的密度与经纬桔回方向互有不同，与现代麻布相近。

葛布

葛布也是新石器时代的人类所采用，它发现于江苏美江草鞋山遗址，以野生葛为原料织成。精密每厘米约10根，纬密每厘米罗纹部26-28根，地部13-14根。当时采用的花纹有山形菱形针纹。

棉布

1959年在新疆民丰大沙漠1号东汉墓出土很多棉织品。古时代本色棉布统称白叠或白绁、帛叠毛。棉布的组织均为平纹经纬密度每平方厘米经线18根，纬线13根。中国的棉花最早发源于南部、西南和西北地区。最早采用棉花纺织布是这些地区的少数民族。

艺术考古欣赏

阅读本文，我们只看到金缕玉衣和银缕玉衣的图面，就已经叫我们大开眼界。我们现在欣赏它的艺术价值。古时候皇亲国戚地位高超。用心良苦为死葬费尽心思。为要保存葬体永不化，编缀玉衣敛葬。但是任何事物都逃脱不了自然规律的新陈代谢作用，虽有金缕玉衣尸体照样腐烂，但最宝贵的是留给我们异常珍贵的文物。事至东汉末期。葬以玉衣制度才废除了。什么原因你知道吗？说来听听好吗？

บทแปลบทที่ 13 เสื้อหยกไหมทอง อินจ้อเจียง

เสื้อผ้ามีความสัมพันธ์ต่อมนุษย์อย่างมาก คนเรานับตั้งแต่เกิดมาในโลกมนุษย์ก็ไม่สามารถห่างไกลจากเสื้อผ้าได้เลย ปัจจุบันนี้วัตถุดิบที่ใช้ในการทอเสื้อมี 3 ชนิดใหญ่ ๆ คือพฤษชาติ ได้แก่ ฝ้าย ป่าน ปอ สัตว์ ได้แก่ ขนสัตว์นำมาทำผ้าแพร์ และยังมีใยสังเคราะห์ที่สามารถเปลี่ยนแปลงทำให้ได้เนื้อผ้าหลายรูปแบบ ผู้เขียนได้เคยไปเห็นเสื้อผ้าที่ทำจากทองคำของพระเจ้าฟาโรห์แห่งอียิปต์โบราณ และได้เห็นเสื้อผ้าทำจากแผ่นเหล็กเป็นเสื้อเกราะเคยได้ยินมาว่าที่อาซึอทำนาของจีนเกียง ได้ขุดค้นพบเสื้อทำจากกระดาษในสมัยราชวงศ์ถัง จะมีก็เพียงเสื้อหยกที่ผลิตจากแร่หินเท่านั้นที่ยังไม่มีโอกาสได้เห็นด้วยตาเลยเร็ว ๆ นี้โชคดีได้พบเห็น เสื้อหยกไหมเงินและทองของสมัยราชวงศ์อันตะวันตกและตะวันออก จากพิพิธภัณฑสถานเมืองนานกิงและพิพิธภัณฑสถานมณฑลเหอเป่ย์

เสื้อหยกไหมทองขุดค้นพบที่สุสานสมัยราชวงศ์อันตะวันตกที่หม่านเจิง มณฑลเหอเป่ย์ ปี ค.ศ. 1968 มันคือเสื้อคลุมศพของหลิวเซ็ง ผู้มีตำแหน่งเป็นจางชานจิ้งหวาง เสื้อหยกมีขนาดใหญ่ ส่วนท้องพองออกมา เทคนิคในการทำสับสนมาก เสื้อหยกทำเป็นรูปร่างคล้ายคน ตลอดทั้งตัวยาว 1.88 เมตร เป็นหยกแผ่นสี่เหลี่ยมจัตุรัส แผ่นสามเหลี่ยม แผ่นรูปทรงแหลม และรูปหลายเหลี่ยม รวมแล้ว 2498 แผ่น ใช้สานด้วยเส้นไหมทองคำหนัก 1100 กรัม เสื้อหยกจะประกอบไปด้วย 6 ส่วนด้วยกัน คือ ที่ครอบศีรษะเสื้อตัวบน แขน ถุงมือ กางเกงรูปทรงกระบอกและรองเท้า แต่ละส่วนจะแยกเป็น 2 ส่วนย่อย ที่ขุดค้นพบเสื้อหยกพร้อมกันคือเสื้อหยกไหมทองจากสุสานนางไต้หวัน ซึ่งเป็นภรรยาของหลิวเซ็ง เสื้อหยกไหมทองจากสุสานหลิวเซ็งและจากสุสานนางไต้หวันเป็นเสื้อหยกไหมสมบูรณ์มาก จัดเป็นเสื้อหยกครบชุดที่พบเป็นครั้งแรกสุดทางด้านโบราณคดี

เสื้อหยกไหมเงินขุดพบที่สุสานของตระกูลเมิงเจิงหวง สมัยราชวงศ์อันตะวันออกที่ภูชานเมืองฉวีโจว ในเดือนมิถุนายน 1970 เสื้อหยกทำจากหยกเขียวเนื้ออ่อนนำมาสลักทำเป็นเสื้อแบบผู้ชาย ตลอดทั้งตัวยาว 1.70 เมตร ใช้แผ่นหยกรวม 2600 กว่าแผ่น มีหยกแผ่นยาวสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม ครึ่งวงกลม วงกลม วงรีแบบเม็ดสมอ เป็นต้น มีหยกบางแผ่นใช้หมึกดำเขียนเลขไว้เพื่อสะดวกในการสาน แผ่นหยก 4 มุมมีรูเล็ก ๆ สำหรับให้สานด้วยไหมเงินซึ่งจะต้องใช้ไหมเงินรวมแล้ว 800 กรัม เสื้อหยกแบ่งเป็นส่วนศีรษะ ส่วนหน้าอก ด้านหลัง แขนเสื้อซ้ายขวา ถุงมือซ้ายขวา นิ้วหัวแม่มือซ้ายขวา กางเกงขาซ้ายขวา รองเท้าซ้ายขวา รวม 14 ชิ้น เสื้อหยกแต่ละแผ่นแยกออกจากกัน แต่ละส่วนจะต้องสานด้านข้างให้ติดต่อกันด้วย

ใหม่ เพื่อให้การต่อแผ่นมีความมั่นคงแข็งแรง และง่ายต่อการนำมาจัดกลุ่มเข้าด้วยกัน ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เสื้อหยกดูสวยงามเพิ่มมากขึ้นด้วย

เสื้อหยกใหม่ทองและเสื้อหยกใหม่เงิน ดูจากด้านนอกแล้วเหมือนไม่มีอะไรแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาดูโดยละเอียดแล้ว นอกจากใหม่ที่นำมาสานแผ่นหยกเป็นใหม่ทองและใหม่เงินแตกต่างกันแล้ว ก็ยังมีสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่แตกต่างกันอีก เสื้อหยกใหม่ทองใช้แผ่นหยกที่ค่อนข้างใหญ่ รูปแบบมากมาย จำนวนน้อยแผ่น แต่เสื้อหยกใหม่เงินกลับตรงกันข้าม แผ่นหยกที่ใช้ขนาดเล็ก รูปแบบน้อย จำนวนแผ่นมาก เช่นรองเท้าของเสื้อหยกใหม่ทองต้อง ใช้แผ่นหยก 69 แผ่น แต่รองเท้าแผ่นหยกใหม่เงินต้องใช้แผ่นหยกมากถึง 189 แผ่น เสื้อหยกใหม่เงินยังมีส่วนแผ่นหยกหัวแม่มือเพิ่มขึ้นไปอีก 1 ส่วน ส่วนใบหน้าของเสื้อหยกเป็นส่วนที่สามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะท่าทางของร่างกายคนได้ดีที่สุด เสื้อหยกใหม่เงินมีฝีมือและเทคนิคในการทำดีกว่าเสื้อหยกใหม่ทองอีกหนึ่งเท่า ส่วนใบหน้าของเสื้อหยกใหม่ทองเพียงแค่แสดงออกด้วยการสลักเส้นบนแผ่นหยกที่ค่อนข้างใหญ่ ทำท่าทางเหมือนคนนอนหลับ แต่เสื้อหยกใหม่เงินได้ประดับหยกรูปลูกตาบนแผ่นหยกที่ส่วนตา จึงดูเหมือนดวงตาทั้งคู่กำลังลืมขึ้น ส่วนได้คางของเสื้อหยกใหม่ทองจะต้องประกอบไปด้วยแผ่นหยกมากแผ่น เสื้อหยกใหม่เงินจะใช้แผ่นหยกครึ่งวงกลมมากกว่าการจัดทางด้านศิลปะนี้ยังทำให้ส่วนใบหน้าของเสื้อหยกใหม่เงินดูมีชีวิตชีวาคล้ายของจริงมากยิ่งขึ้น จากการแต่งกายที่แตกต่างกันเล็กน้อยนี้ เราสามารถมองเห็นวิวัฒนาการการทำเสื้อหยกจากสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตกถึงสมัยฮั่นตะวันออก ดูเป็นรูปแบบเฉพาะและมีกฎเกณฑ์มากขึ้น ยิ่งทำให้เสื้อหยกแนบชิดติดร่างกาย ดูเป็นรูปแบบคล้ายจริงมากยิ่งขึ้น

การใช้หยกฝังไปกับคนตาย เริ่มปฏิบัติกันในประเทศจีนตั้งแต่ห้าพันกว่าปีมาแล้วในปลายสมัยหินใหม่ที่แหล่งโบราณสถานอันเป็นสุสานขนาดใหญ่ของวัฒนธรรมเหลียงจูที่อยู่แถบทะเลสาบไห่หูของเจียงหนานและวัฒนธรรมหงชานแถบลุ่มแม่น้ำเหลียวเหอทางตะวันออกเฉียงเหนือ ล้วนมีการใช้หยกที่สลักด้วยฝีมือที่สวยงามจำนวนมากเป็นของที่ฝังไปกับศพ ที่พบจำนวนมากนั้นเกือบ 100 กว่าชิ้น แต่ของเหล่านี้ล้วนเป็นหยกซึ่งเป็นของใช้ของผู้ตายในสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อตายแล้วจึงใช้เป็นของฝังไปกับศพมิใช่ตั้งใจให้เป็นหยกฝังพร้อมกับศพแต่ประการใด แบบอย่างของเสื้อหยก คือการนิยมนำหยกที่เรียกว่าจ้วยอวีเมียนมู่ ที่นิยมกันในสมัยจั้นกั๋ว ในสมัยนั้นใช้แผ่นหยกทำเป็นรูปคนที่มีอวัยวะครบ 5 แห่ง แต่ใบหน้ากลับถูกปิดบังไว้

เสื้อหยก เริ่มใช้กันอย่างจริงจังในต้นสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก เสื้อหยกในขณะนั้นเรียกกันว่าอวีคูย เสื้อหยกเป็นเสื้อผ้าสำหรับผู้ตายที่เป็นพระมหากษัตริย์วงศ์ฮั่นวงศ์ ชำราชากรชั้นผู้ใหญ่และผู้สูงศักดิ์ จากการทำสถิติในช่วงเริ่มแรก นักโบราณคดีของจีนได้ค้นพบชุดเสื้อหยกที่สมบูรณ์และเสียหายประมาณ 20 กว่าชุด หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการใช้เสื้อหยกในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตกยังไม่มีการกำหนด

อะไรแน่นอน มาถึงสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออกก็มีข้อกำหนดต่าง ๆ นานาการกำหนดดังกล่าวมิใช่เกี่ยวกับการใช้หยกแต่เกี่ยวกับเส้นไหมทอง สำหรับसानผูกแผ่นหยก โดยมีเส้นไหมทองเส้นไหมเงิน เส้นไหมทองแดงแตกต่างกันออกไป อ้างจากหนังสือโฮ่วฮั่นชู ตอนบันทึกเกี่ยวกับพิธีกรรมบันทึกไว้ว่าองค์จักรพรรดิสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก เมื่อเสด็จสวรรคตแล้วต้องใส่เสื้อหยกเส้นไหมทอง ส่วนเจ้าผู้ครองนครตำแหน่งจิวโหว เลี้ยโหว สือเฟิงกั๋วเหียน เจ้าฟ้าหญิง จะต้องใส่เสื้อหยกเส้นไหมเงิน ส่วนต่ากั๋วเหียน และพระราชาธิดาพระองค์แรก (องค์โต) จะต้องใส่เสื้อหยกถักด้วยเส้นไหมสำริด แต่ในการใช้ที่จริงแล้ว มักจะมีการใช้ผิวดกฏเกณฑ์เสมอ

ประเพณีที่องค์จักรพรรดิและข้าราชการผู้สูงศักดิ์ใช้เสื้อหยกห่อศพไว้ได้ใช้มาตลอด ต่อมาถึงปลายสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ปีรัชศกหวงซูปีที่ 3 (ค.ศ. 222) ขององค์จักรพรรดิเว่ยเหวินตี้เจ้าที่เห็นว่าสุสานขององค์พระมหากษัตริย์สมัยราชวงศ์ฮั่นไม่มีที่ใดที่จะไม่ถูกลักลอบขุด ทั้งโครงกระดูกและเสื้อหยกถูกขโมยไปจนหมด ดังนั้นทรงมีพระบัญชาให้เลิกใช้เสื้อหยก เพื่อจะได้ไม่ทำให้ขโมยเกิดความโลภอยากได้ ประเพณีการฝังเสื้อหยกไปพร้อมกับศพอาจจะล้มเลิกไปนับจากช่วงนี้ได้ มาจนบัดนี้ จากงานขุดค้นทางโบราณคดียังมีได้พบเสื้อหยกหลังสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออกเลย

คนในสมัยโบราณมีความเห็นว่า หยกเป็นของล้ำค่าแห่งภูเขาและสายน้ำ เมื่อเอาหยกและทองวางไว้ที่ทวารของคน พลังในร่างกายจะไม่ไหลออกข้างนอก ซึ่งจะทำให้ศพไม่เน่าเปื่อย แล้วจึงอาจเกิดใหม่ในภพหน้าด้วย การใช้เสื้อหยกฝังไปพร้อมกับศพ คือการคาดหวังว่าศพจะไม่เน่าเปื่อย แต่สิ่งใด ๆ ในโลกก็หนีไม่พ้นความจริง การมองกว้าง ๆ แบบของใหม่จะให้คุณนั้นกลับไม่เป็นไปอย่างที่คิด เมื่อศพได้ใส่เสื้อหยกแล้ว มิใช่ว่าศพอยู่ในสภาพเดิมได้เพราะเหตุนี้แต่กลับเน่าเปื่อยเหมือนเดิม สิ่งที่ไม่เน่าเลยคือเสื้อหยกซึ่งเป็นสิ่งของรูปแบบใหม่ที่ล้ำค่ามหาศาลเหลือให้ชนรุ่นหลัง

